

DIALEKTIKASTA 136

Kirjoitettu v. 1915

*Julkaistu ensi kerran v. 1925
aikakauslehti »Bolshevikin»
5.—6. numerossa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

DIALEKTIIKASTA

Yhtenäisen kahtiajakautuminen ja sen ristiriitaisten osien tiedostaminen (ks. Herakleitosta koskevaa Filonilta otettua lainausta Lassallen "Herakleitoksen" III osan ("Tiedostamisesta"*) alussa) on dialektiikan *ydin* (eräs sen "olemuksista", sen perustavimpia erikoisuuksia eli piirteitä, ellei perustavin). Juuri näin asettaa kysymyksen myös Hegel (Aristoteles "Metafysiikassaan" *painiskelee* alituisesti tämän asian parissa ja *taistelee* Herakleitosta vastaan respective Herakleitoksen ajatuksia vastaan).

Dialektiikan sisällön tämän puolen oikeellisuus on tarkistettava tieteen historian avulla. Dialektiikan tähän puoleen ei kiinnitetä tavallisesti (esimerkiksi Plehanov) kyllyksi huomiota: vastakohtien samuus käsitetään *esimerkkien* summaksi [] "esimerkiksi jyvä"; "esimerkiksi alkukantainen kommunismi". Samoin Engelsillä. Mutta se on "yleistajuisuuden vuoksi"... [] eikä *tiedostamisen laiksi* (ja objektiivisen maailman laiksi).

Matematiikassa + ja —. Differentiaali ja integraali.

Mekaniikassa vaikutus ja vastavaikutus.

Fysiikassa positiivinen ja negatiivinen sähkö.

Kemiassa atomien yhdistyminen ja dissosiaatio.

Yhteiskuntatieteessä luokkataistelu.

Vastakohtien samuus (olisiko ehkä oikeammin sanoa niiden "ykseys"? vaikka samuus- ja ykseys-termien ero ei tässä ole erikoisen olennainen. Molemmat ovat tietyissä mielessä oikeat) on luonnon (*muun muassa* sekä hengen että yhteiskunnan) *kaikissa* ilmiöissä ja prosesseissa

* Ks. tätä osaa, s. 302. *Toim.*

esiintyvien ristiriitaisten, *toisensa poissulkevien*, vastakohtaisten tendenssien tunnustamista (löytämistä). Ehtona maailman kaikkien prosessien tiedostamiselle niiden "*itseliikunnassa*", niiden spontaanisessa kehityksessä, niiden elävässä elämässä on niiden tiedostaminen vastakohtien ykseytenä. Kehitys on vastakohtien "taistelua". Kaksi pääasiallista (vai kaksi mahdollista? vaiko kaksi historiassa havaittavaa?) käsitystä kehityksestä (evoluutiosta) ovat: kehitys vähentymisenä ja lisääntymisenä, toistumisenä ja kehitys vastakohtien ykseytenä (yhtenäisen kahtiajakautumisena toisensa poissulkeviksi vastakohtiksi ja niiden keskinäissuhteena).

Kun liike käsitetään ensiksi mainitulla tavalla, jää varjoon *itseliikunta*, sen *liikkeellepaneva* voima, sen alkulähde, sen motiivi (tahi tämä alkulähde käsitetään *ulkopuoliseksi* — jumalaksi, subjektiksi etc.). Toinen käsitystapa suuntaa päähuomion nimenomaan "*itse*"-liikunnan *alkulähteen* tiedostamiseen.

Edellinen käsitystapa on kuollut, kalpea, kuiva. Jälkimmäinen on elävä. *Vain* jälkimmäinen antaa avaimen kaiken olevaisen "itseliikunnan" ymmärtämiseen; vain se antaa avaimen "harppauksien", "asteittaisuuden keskeytymisen", "vastakohtaksi muuttumisen", vanhan tuhoutumisen ja uuden syntymisen ymmärtämiseen.

Vastakohtien ykseys (yhteellisyys, samuus, samantehoisuus) on ehdollista, tilapäistä, ohimenevää, relatiivista. Toisensa poissulkevien vastakohtien taistelu on absoluuttista, niin kuin on absoluuttista kehitys, liike.

NB: subjektivismi (skeptisismi ja sofistiikka etc.) eroaa dialektiikasta muun muassa siinä, että (objektii-visessa) dialektiikassa on suhteellista (relatiivista) myös relatiivisen ja absoluuttisen välinen ero. Objektii-visen dialektiikan kannalta relatiivisessa on absoluuttista. Subjektivismiin ja sofistiikan kannalta relatiivinen on vain relatiivista ja sulkee pois absoluuttisen.

Marx erittelee "Pääomassaan" aluksi porvarillisen (tavaratuotanto-) yhteiskunnan yksinkertaisinta, tavallista, pääasiallisinta, yleisintä, jokapäiväisintä, miljardeja kertoja esiintyvää *suhdetta*: tavaravaihtoa. Erittely

paljastaa tässä yksinkertaisimmassa ilmiössä (tässä porvarillisen yhteiskunnan "solussa") nykyajan yhteiskunnan *kaikki* ristiriidat (respective *kaikkien* ristiriitojen idut). Edelleen saamme esityksestä nähdä näiden ristiriitojen ja tämän yhteiskunnan, sen eri osien $\Sigma:n^*$, kehityksen (*sekä* kasvun *että* liikunnan) alusta loppuun.

Samaa metodia on käytettävä myös esitettäessä (respective tutkittaessa) yleensä dialektiikkaa (sillä Marx käsittelee porvarillisen yhteiskunnan dialektiikkaa vain dialektiikan yksityistapauksena). Aloitettakoon yksinkertaisimmasta, tavallisimmasta, yleisimmästä etc., mistä tahansa lauseesta: puun lehdet ovat vihreitä; Ivan on ihminen; Halli on koira j.n.e. Jo tässä (kuten Hegel on nerokkaasti huomauttanut) on *dialektiikkaa*: **erillinen on yleistä** (vrt. Aristoteles, *Metaphysik*, käänt. Schwegler, Bd. II, S. 40, 3. Buch, 4. Kapitel, 8—9: "denn natürlich kann man nicht der Meinung sein, daß es ein Haus — yleensä talo — gebe außer den sichtbaren Häusern", "ὅ ἄρ ἂν θείμεν εἶναι τινα οἰκίαν παρὰ τὰς τινὰς οἰκίος" **). Siis vastakohtat (erillinen on yleisen vastakohta) ovat samoja: erillinen ei ole olemassa muutoin kuin siinä yhteydessä, joka johtaa yleiseen. Yleinen on olemassa vain erillisessä, erillisen kautta. Kaikenlainen erillinen on (tavalla tai toisella) yleistä. Kaikenlainen yleinen on (joltakin osaltaan tai puoleltaan tai olemukseltaan) erillistä. Kaikenlainen yleinen käsittää vain osapuilleen kaikki erilliset esineet. Mikään erillinen ei sisälly kokonaisuudessaan yleiseen j.n.e. j.n.e. Kaikenlainen erillinen on tuhansien muutosten kautta yhteydessä toisen lajin erillisiin (olioihin, ilmiöihin, prosesseihin) j.n.e. *Jo siinä on välttämättömyys*-käsitteen, luonnon objektiivisen yhteyden etc. aineksia ja alkeita. Satunnainen ja välttämätön, ilmiö ja olemus ovat olemassa jo siinä, sillä sanoessamme: Ivan on ihminen, Halli on koira, *tämä* on puun lehti j.n.e. *me jätämme syrjään* koko joukon tunnusmerkkejä *satunnaisina*, erotamme oleellisen ilmenevästä ja asetamme ne vastakkain.

Näin muodoin *mistä tahansa* lauseesta voidaan (ja täytyy) löytää ikään kuin "solusta" *kaikkien* dialektiikan

* — summan. *Toim.*

** — *Aristoteles*. *Metafysiikka*, käänt. Schwegler, II osa, s. 40, 3. kirja, 4. luku, 8—9: »eihän tietenkään voida luulla, että on olemassa jokin (yleensä) talo nähtävien talojen ohella». *Toim.*

ainesten alkeita ja osoittaa siis, että dialektiikka on yleensä ominaista kaikelle ihmisen tiedostamistoiminnalle. Ja luonnontiede näyttää meille (ja se on taaskin osoitettava *millä tahansa* yksinkertaisimmalla esimerkillä) objektiivista luontoa näine samoine sille kuuluvine ominaisuuksineen, erillisen muuttumista yleiseksi, satunnaisen muuttumista välttämättömäksi, vastakohtien muuttumista, vaihtumista, keskinäistä yhteyttä. Dialektiikka *onkin* (Hegelin ja) marxilaisuuden tieto-oppi: Plehanov, muista marxilaisista puhumattakaan, ei kiinnittänyt huomiota nimenomaan kysymyksen tähän "puoleen" (tämä ei ole kysymyksen "puoli", vaan kysymyksen *ydin*).

* * *

Sekä Hegel (ks. Logiikkaa) että aikamme luonnontieteen "gnoseologi", eklektikko, hegeliläisyyden (jota hän ei ole käsittänyt!) vihollinen Paul Volkmann (ks. hänen "Erkenntnistheoretische Grundzüge", S*.) ovat käsittäneet tiedostamisen muodostuvan useista kehistä.

"Kehät" filosofiassa: onko kronologia välttämätön *henkilöiden* suhteen? Ei!

Antiikkinen: Demokritoksesta Platoniin ja Herakleitosen dialektiikkaan.

Renessanssi: Descartes versus Gassendi (Spinoza?).

Uusi: Holbach — Hegel (Berkeleyyn, Humen, Kantin kautta).

Hegel — Feuerbach — Marx.

Dialektiikka *elävänä*, monipuolisena (puolien määrän alati lisääntyessä) tiedostamisena, jossa esiintyy lukemattomia erilaisia vivahteita todellisuuden tarkastelemisessa ja siihen lähentymisessä (filosofisin järjestelmin, joka kasvaa kokonaisuudeksi jokaisesta vivahteesta), on mittaamattoman rikassisältöistä verrattuna "metafyysiseen" materialismiin, jonka perusvikana on se, ettei osata

* P. Volkmann. »Erkenntnistheoretische Grundzüge der Naturwissenschaften«. Leipzig — Berlin, 1910, s. 35. *Toim.*
П. Фолькман. «Теория познания естественных наук». СПб., 1911, s. 40. *Toim.*

soveltaa dialektiikkaa Bildertheorie*, tiedostamisprosessiin, tiedostuksen kehittämiseen.

Filosofinen idealismi on karkean, yksinkertaisen, metafyyssisen materialismin kannalta *vain* hölynpölyä. *Dialektisen* materialismin kannalta filosofinen idealismi on sen sijaan tiedostuksen yhden piirteen, puolen, särmän *yksipuolista*, liiallista, *überschwengliches* (Dietzgen)¹³⁷ kehittämistä (paisuttamista, pullistamista) absoluutiksi, joka *irrotetaan* materiasta, luonnosta ja jumalalistetaan. Idealismi on pappishapatusta. Oikein. Mutta filosofinen idealismi on ("*oikeamminkin*" ja "*lisäksi*") *tie* pappishapatukseen loputtoman monimutkaisen inhimillisen *tiedostuksen* (dialektisen) *erään vivahteen kautta*.

NB
tämä
aforismi

Inhimillinen tiedostus ei muodosta (respective ei käy) suoraa linjaa, vaan käyrän, joka loputtomasti lähenee kehäsarjaa, spiraalia. Tämän käyrän jokainen osa, kapale, palanen voidaan muuttaa (yksipuolisesti muuttaa) itsenäiseksi, kokonaiseksi, suoraksi linjaksi, joka siinä tapauksessa (ellei puilta nähdä metsää) johtaa suohon, pappishapatukseen (jonne hallitsevien luokkien luokkaetu *juuttaa* sen). Suoraviivaisuus ja yksipuolisuus, puisevuus ja luutuneisuus, subjektivismi ja subjektiivinen sokeus voilä** idealismin gnoseologiset juuret. Tietysti pappishapatuksellakin (=filosofisella idealismilla) on *gnoseologiset* juurensa, se ei ole vailla perusteita, se on *marto kukka*, epäilemättä, mutta sellainen *marto kukka*, joka kasvaa elävän, hedelmää kantavan, totuudellisen, mahtavan, kaikkivoivan, objektiivisen, absoluuttisen, inhimillisen tiedostuksen elävässä puussa.

* — heljastusteoriaan. *Toim.*

** — siinä. *Toim.*

